

Голас Рацзімы

№ 30 (1292) ЛІПЕНЬ 1973 г. ВYДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЬЖОМ ГОД ВYДАННЯ 18-ТЫ ЦАНА 2 КАП.

ПРЫСВОЕНА ГАНАРОВАЕ ЗВАННЕ...

Як чалавек павінен працаваць: добраахвотна ці пад прымусам, з задавальненнем ці толькі так, абы дзень да вечара адбыць? Даўней на гэта пытанне розныя людзі адказвалі па-рознаму. Усе, аднак, разумелі, што жыццё немагчыма без працы. І разам з тым усведамлялі, што праца не на сябе, а на пана, гаспадара не можа быць прыемнай і свабоднай. Якая там прыемнасць, калі за мізэрны харч батрак, нібы чорны вол, ходзіць свой век у ярме, а памешчык, не робячы нічога, купаецца ў сытасці і раскошы? Якая свабода, калі рабочаму не застаецца іншага выхаду, як толькі прадаваць сілу сваіх мускулаў фабрыканту і ўласнымі мазалямі ўзбагачаць яго?

Спрадвеку праца была паднявольнай. Чалавеку нават цяжка было ўявіць, што яна можа стаць зусім іншай, што цалкам зменіцца яе характар. Бо адзін валодаў незлічоным багаццем, а другі не меў за душой ні граша.

У «вольным свеце» і зараз такія парадкі. А ў нашай краіне эксплуатацый не стала больш чым паўстагоддзя таму назад. Працаўнік пачаў будаваць свой уласны і агульны дабрабыт, сваё шчасце і шчасце ўсяго грамадства, у якім няма багатых гультаёў. У выніку характар працы, адносіны да яе змяніліся карэнным чынам.

Вядома, адносіны гэтыя мяняліся не адразу, не без цяжкасцей, бо старыя звычкі трымаюцца ў характары людзей надзвычай моцна. Нядобра сумленны адносіны да працы і цяпер яшчэ сустракаюцца ў нашым грамадстве. Але ўжо ў першыя гады Савецкай улады з'явіліся прыклады працы самаадданай і высокасвядомай — працы камуністычнай. 10 мая 1919 года ў Маскве рабочыя Маскоўска-Казанскай чыгуны па сваёй ініцыятыве працавалі бясплатна і дасягнулі велізарнага павышэння прадукцыйнасці працы. Ленін назваў іх учынак найвялікшым гераізмам, пачаткам павароту, які мае сусветна-гістарычнае значэнне. Ён назваў гэта парасткам камунізму.

Камуністычная праца, гэта значыць свядомая, самаадданая, добраахвотная, не па прымусу, а па закліку сумлення, праца старанная і высокапрадукцыйная, узнікла, такім чынам, у пачатку існавання сацыялістычнай дзяржавы. Сёння рух за камуністычныя адносіны да працы ахапіў мільёны савецкіх людзей, стаў характэрнай рысай савецкага спосабу жыцця.

Як жа выглядае гэты рух? Што ў ім самае істотнае?

Вось мем канкрэтны прыклад. У ткацкім цэху Віцебскага дыяновага камбіната ёсць брыгада: восем ткачы і адзін памочнік майстра — брыгадзір. Дванаццаць гадоў назад гэтай маленькаму калектыву было прысвоена ганаровае званне брыгады камуністычнай працы. Работніцы дасягнулі такога звання наступным чынам.

Некалі брыгада асабліва не

вызначалася на камбінаце. Нельга сказаць, быццам жанчыны працавалі дрэнна, але здаралася, што і план не выконвалі, і брак дапускалі. Вывесці іх «у людзі» ўзяўся камуніст Анатоль Каваленка. Ён перайшоў з лепшай у гэту горшую брыгаду, свядома згадзіўся атрымаваць пэўны час меншы заробтак.

Новы брыгадзір заклікаў работніц уключыцца ў спаборніцтва за званне калектыву камуністычнай працы. Для гэтага неабходна было:

пастаянна выконваць нормы выпрацоўкі; выдаваць толькі высокую якасную прадукцыю, не дапускаючы браку; не парушаць працоўнай дысцыпліны; павышаць сваё майстэрства, дабівацца высокай прадукцыйнасці працы; узорна паводзіць сябе ў побыце.

Наогул, кожны член брыгады абавязваўся дасягнуць таго, каб яго можна было назваць выдатным работнікам і бездакорным чалавекам. Усімі абставінамі жыцця, сваёй высокай свядомасцю людзі былі падрыхтаваны да такога спаборніцтва. Гады праз тры брыгада дабілася пастаўленай мэты.

Ці лёгка гэта далася? Не зусім. Не ўсе ж людзі аднолькавыя: у аднаго чалавека спрыту і ўмення больш, у другога менш, адзін думае так, а другі трохі інакш... Брыгадзір, аднак, згуртаваў калектыв, укараніў разуменне высокіх маральных прынцыпаў, выхаваў пачуцці ўзаемавыручкі, дружбы.

Галіна Барысенка, напрыклад, — самая маладая ткачыца. У яе яшчэ менш майстэрства, чым у іншых. Калі яна будзе адставаць ад астатніх, то яе адставанне пашкодзіць усёй брыгадзе, ды і ў самой жанчыны зменшыцца заробтак. Таму і справай, і парадай ёй дапамагае Ганна Іслянкова. Карысць ад гэтага і ўсёй брыгадзе, і маладой ткачыце. І так у любой справе: усе клапацяцца аб адным, адзін — аб усіх. Выйграе калектыв і яго агульная справа. Так выкараняецца індывідуалізм і ўсталяваецца калектывізм.

Поспех брыгады прыносіць людзям маральнае задавальненне і матэрыяльную карысць. Брыгадзір і ткачыкі атрымліваюць грашовыя прэміі, падзякі адміністрацыі, ганаровыя граматы, ільготныя або бясплатныя пуцёўкі ў санаторыі ці дамы адпачынку і г. д. Анатоль Каваленка, дарэчы, — кандыдат у члены ЦК Кампартыі Беларусі, дэлегат XXIV з'езда КПСС — узнагароджаны ордэнамі Леніна і «Знак Пашаны».

Праца гэтых дзевяці чалавек на Віцебскім дыяновым камбінаце — выдатная, узорная праца. А такіх калектываў — цэлых прадпрыемстваў, цэхаў, участкаў, брыгад — у нашай краіне дзiesiąткі і сотні тысяч. Значыць, у Савецкім Саюзе камуністычныя адносіны да працы паступова становяцца нормай для мільянаў людзей, рысай характэрна, жыццёвым прынцыпам.

Зборачны цэх № 2 Мінскага гадзіннікавага завода носіць ганаровае званне калектыву камуністычнай працы. НА ЗДЫМКУ: тэхнолаг цэха Ала ЛУКАШЭВІЧ [злева] і старшы майстар Кацярына МАКАРЭВІЧ.

Фота У. КІТАСА.

ТЭРАПІЯ—НАВУКА БУДУЧЫНІ

Многа цікавых навінак распрацавалі вучоныя праблемнай лабараторыі шкла Беларускага політэхнічнага інстытута. Адна з іх — матэрыял, які аб'яднаў у сабе ўласцівасці шкла і керамікі. Дзякуючы высокай хімічнай устойлівасці, механічнай трываласці ён шырока выкарыстоўваецца ў хімічнай прамысловасці, машынабудаванні, прыборабудаванні, будаўніцтве. Знешне сігалавае бярозавую кару, ссечаную тонкімі штрыхамі. Створаны на базе таннай сыравіны, ён замяніў металы і іншыя драгія матэрыялы. А пакуль вытворчасць сігалаў асвойваюць прадпрыемствы краіны, у лабараторыі думваюць аб выкарыстанні ў якасці сыравіны для гэтага матэрыялу шлакаў металургічнай прамысловасці.

Доктар тэхнічных навук Н. Бабкова расказвае: — Мы распрацоўваем тэрмаўстойлівае шкло, вучымся залежнасць яго ўласцівасцей ад саставаў. За 15 гадоў існавання лабараторыі нашы супрацоўнікі распрацавалі шэраг новых відаў шкла, сігалаў, пакрыццяў, эмалей. Усе яны паспяхова прайшлі выпрабаванні і ўкаранены ў вытворчасць. Навізна гэтых матэрыялаў пацвярджаецца трынаццацю аўтарскімі пасведчаннямі. Экспанаты лабараторыі неаднаразова адзначаліся на ВДНГ СССР.

НА ЗДЫМКУ: (справа налева) навуковы кіраўнік лабараторыі доктар тэхнічных навук **Н. БАБКОВА**, старшы інжынер **В. ГАРАДЗЕЦКАЯ** і старшы навуковы супрацоўнік **Л. СІЛІЧ** разглядаюць інфрачырвоныя спектры даследуемага шкла.

Фота **І. ЗМІТРОВІЧА**.

САПЕРНІК АЛМАЗУ

Сярод вядомых цяпер рэчываў найбольш цвёрдым з'яўляецца алмаз. Гэта абумовіла яго шырокае выкарыстанне ў тэхніцы.

Аднак алмаз мае сур'езнага канкурэнта — кубічны нітрыд бора: злучэнне бора і азоту з крышталічнай структурай сфалерыту, якая мае падабенства са структурай алмазу. У прыродзе кубічны нітрыд бора не быў выяўлены, хаця ў прынцыпе магчымасць яго існавання не выключана.

Арыгінальная тэхналогія атрымання полікрышталічных блокаў кубічнага нітрыду бора была распрацавана ў Інстытуце фізікі цвёрдага цела і паўправаднікоў АН БССР у 1968—1969 гадах.

Па сваіх фізічных уласцівасцях кубічны нітрыд бора блізкі да алмазу, а ў нечым і пераўзыходзіць яго. Не ўступаючы алмазу ў цвёрдасці, кубічны нітрыд бора ў адрозненне ад яго пры рэзанні не ўзаемадзейнічае хімічна са сталлю і не раствараецца ў ёй. Значна пераўзыходзіць ён алмаз і па тэрмаўстойлівасці. Калі максімальная тэмпература нагрэву алмазу 400—650 градусаў па Цэльсію (пры больш высокіх тэмпературах ён згарае), то кубічны нітрыд бора не страчвае механічных уласцівасцей і пры нагрэве звыш 1 000 градусаў.

Блокі штучнага кубічнага нітрыду бора пры масавай вытворчасці могуць быць параўнальна таннымі. Зыходным матэрыялам для іх служыць графітападобны нітрыд бора. Ён уяўляе сабой белы мяккі парашок, які часта выкарыстоўваецца для змазкі паверхняў, якія труцца.

Распрацаваны ў Інстытуце фізікі цвёрдага цела і паўправаднікоў АН БССР арыгінальныя спосабы атрымання блокаў кубічнага нітрыду бора даюць магчымасць пачаць масавы выроб аснашчанага імі рэжучага інструмента для апрацоўкі сталі і чыгуну. Аптымальная скорасць рэзання падобнымі разцамі — 75—85 м/мін., чысціна апрацаванай паверхні 7—9 клас. Прычым пасля абточкі не патрабуецца шліфоўкі. Пазаканкурэнцыйнай гэтыя разцы пры апрацоўцы цэментаваных паверхняў, пры ператочцы на новыя памеры тэрмічна апрацаваных вырабаў павышанай цвёрдасці.

Разцы, аснашчаныя блокамі кубічнага нітрыду бора, з поспехам могуць быць выкарыстаны пры апрацоўцы перлітнага, коўкага і іншых марак чыгуну, загартаваных і цвёрдых сталей.

Гэты новы матэрыял можа знайсці і часткова ўжо знаходзіцца, прымяненне ў буравой тэхніцы, шкляной прамысловасці, пры вытворчасці сінтэтычнага валакна. Парашкі кубічнага нітрыду бора, якія сінтэзуюцца ў нашай краіне і атрымалі назву «эльбора», шырока выкарыстоўваюцца ў якасці абразіўнага матэрыялу для вырабу шліфавальных кругоў, розных дыскаў для рэзкі цвёрдых матэрыялаў і г. д.

Масавая вытворчасць блокаў кубічнага нітрыду бора па спосабу, распрацаванаму Інстытутам фізікі цвёрдага цела і паўправаднікоў АН БССР, нескладаная. Шырокае ўкараненне ў вытворчасць нітрыду бора адкрывае новыя перспектывы, дае магчымасць ажыццяўляць новыя тэхнічныя рашэнні.

М. СІРАТА,
акадэмік АН БССР.

На апошнім курсе мне шанцавала: практыку па тэрапіі я праходзіла на кафедры маладога дацэнта Матвэйкова. Гэта быў выдатны педагог: патрабавальны і ўважлівы, спраядлівы і ўраўнаважаны. Ён адносіўся да нас з павагай і патрабаваў ад нас поўнай аддачы. Затое на дзяржаўных экзаменах мы ведалі: перад намі не толькі экзаменатар, які ацэньвае нашы веды, але і чалавек, які шчыра хвалюецца за нас, добрабычылівы і сардэчны.

Мінулі гады. Рыгор Паўлавіч даўно прафесар, адзін з вядучых рэўматолагаў краіны, галоўны тэрапеўт рэспублікі. Ён па-ранейшаму здаецца мне маладым і па-ранейшаму я гляджу на яго як на свайго настаўніка. Сяджу ў яго кабінце ў нечаканай ролі карэспандэнта газеты і мучаю пытаннямі. Ён цярдліва адказвае, стараючыся не глядзець на гадзіннік і не шкадаваць аб часе, які я так бессаромна адбіраю.

Нарадзіўся ў 1929 годзе ў сялянскай сям'і, у Рагачоўскім раёне. Сярэдня школа, Мінскі медінстытут. У інстытуце захапляўся танцамі, нават хадзіў у танцавальны гурток. На шостым курсе спецыялізаваўся па хірургіі. Усё пачалося потым, у 1954 годзе на Мур-Ашмянскім урачэбным участку. Неважлікая бальнічка на пятнаццаць ложкаў, шэсць маладых спецыялістаў, якімі трэба кіраваць. Сельская бальнічка — гэта і акушэрства, і малая хірургія, і вялікая тэрапія. Відаць, працаваў добра, таму што калі паступіў у аспірантуру, дэлегацыя ад некалькіх вёсак вельмі прасіла доктара застацца.

У аспірантуру пайшоў не таму, што думаў аб кар'еры вучонага: вельмі хацелася больш ведаць. За два гады напісаў кандыдацкую дысертцыю, а яшчэ праз пяць гадоў узначаліў кафедру. Усё гэта былі месяцы і гады напружанай работы, калі даводзілася адмаўляцца ад тэатра, нават ад чытання кніг. Што рабіць, медыцына такая навука, якая амаль не пакідае чалавеку асабістага часу.

Абходзі хворых са студэнта-

мі і калегамі — гэта сумесны роздум. Ніякіх заўваг у палатах, усё потым, у кабінце або канферэнц-зале. Ашчадна і ўважліва прафесар адносіцца да сваіх маладых супрацоўнікаў. За дзесяць гадоў супрацоўнікамі прафесара Матвэйкова абаронены тры доктарскія і восем кандыдацкіх дысертаций. У 1973 годзе будучы абараняцца яшчэ шэсць, а ў бліжэйшыя тры гады — каля дваццаці кандыдацкіх дысертаций. Самім прафесарам Матвэйковым за гэтыя гады выканана 67 навуковых работ.

За дзесяць гадоў і кафедра змянілася непазнавальна. Замест двух агульных тэрапеўтычных аддзяленняў чатыры вялікія спецыялізаваныя, адно з якіх, створанае ў 1972 годзе, надзвычай цікавае — рэспубліканскае аддзяленне вялікіх калагеназаў. Калагенавыя захворванні, апісаныя каля ста гадоў назад, сталі пільна вывучацца параўнальна нядаўна. Яны вельмі цяжкія для дыягностыкі. Сучаснай медыцыне пакуль што не пад сілу вылучыць калагеноз, але яна абавязана дапамагчы хвораму. Восць чаму з такім захапленнем гаворыць Рыгор Паўлавіч аб сваім новым дзецішчы. Лабараторыя па вывучэнню ферментаў, перафарты, музыка на магнітафонных стужках, пасада псіханеўролага — хворыя не павінны адчуваць сябе асуджанымі. І асноўная мэта: распрацаваць дакладныя крытэрыі для дыягностыкі калагеназаў, падоўжыць перыяды добрага самаадчування ў хворых.

Ад душы жадаю яму, каб даследаванні ў галіне калагенавых захворванняў аказаліся такімі ж эфектыўнымі, як работа кафедры па рэўматызму: дзякуючы ўжыванню новых метадаў лячэння першапачатковага рэўматызму былі паскораны тэрміны выздараўлення на два з палавінай тыдні.

У 1972 годзе аб новых метадах даследавання пры рэўматызме прафесар Матвэйкаў рабіў даклад на міжнародным кангрэсе рэўматолагаў у Празе. У маі гэтага года з дакладам аб выніках лячэння хвароб стываваў на кіруемай ім кафедрой Рыгор Паўлавіч выступаў на

міжнародным кангрэсе ў Румыніі.

У Рыгора Паўлавіча многа новых планаў і новых задум. Гэта натуральна, калі чалавек кіруе тэрапеўтычнай службай рэспублікі.

Задаю яму такое пытанне: — Якое, на ваш погляд, месца тэрапіі сярод іншых медыцынскіх дысцыплін?

Адказвае крыху засмучана:

— Мне не хацелася б пакрыўдзіць хірургаў, але я лічу хірургію часовым этапам у медыцыне. Мяркуюце самі: раней у краіне было 95 стацыянараў, якія займаюцца хірургіяй сэрца, а цяпер іх толькі 35. Гэта адбылося таму, што раней 75 працэнтаў захворванняў на рэўматызм мелі сваім зыходам парок сэрца, а цяпер мы сустракаем парокі клапанаў толькі ў 10—15 выпадках. Тое ж самае адбываецца і з хірургіяй лёгкіх. Усё больш паспяхова лечыцца туберкулёз, вельмі рэдка мы бачым абсцэс, гангрену лёгкага. Безумоўна, патрэбнасць у хірургічным умяшанні на важнейшых органах з цягам часу будзе змяншацца. Тэрапія — навука будучыні. Гэта сапраўды філасофская навука, якая патрабуе ад урача вялікіх і глыбокіх ведаў цэлага шэрагу іншых дысцыплін: біяхіміі, паталагічнай анатоміі, паталагічнай фізіялогіі.

І дадае, усміхаючыся: — Не хвалойцеся, будучыня за намі.

Паколькі размова датычала будучыні, задаю наступнае пытанне:

— Ці хочаце вы, каб вашы дзеці сталі ўрачамі?

— Так, вядома. Праўда, у сына ўяўна схільнасць да матэматыкі. А вось у дачкі ярка выражаныя медыцынскія схільнасці.

Пройдуць гады. Будучы разгаданы многія таямніцы рэўматызму, урачы навуцацца лячыць калагенозы і злаякасныя пухліны. І гэтак жа з захапленнем і бескарысліва аддадуць сябе яшчэ не вырашаным загадкам чалавечага арганізма маладыя вучоныя, якія гэтак жа з гордасцю называюць сябе тэрапеўтамі.

Аляксандра ЧАРНЯЎСКАЯ,
урач.

ЗАГАДКІ РЭДКІХ ЗЯМЕЛЬ

Інстытут фізікі Акадэміі навук БССР. Разам са старшым навуковым супрацоўнікам Валянцінай Кузняцовай заходзім у адзін з пакояў лабараторыі люмінесценцыі. На сталах прабіракі з парашкападобнымі рэчывамі. На першы погляд, яны не маюць асаблівай цікавасці. Але вось кандыдат хімічных навук Валянціна Хаменка ўзяў некалькі прабірак, завесіў святанепранікальныя шторы і ўключыў неважлікі апарат, у якім успыхнула магутная электраламп. Фільтр з чорнага шкла затрымаў усе праменні спектра, праласціўшы толькі нябачныя — ультрафіялетавыя. Гэтае святло накіравалі на рэчывы, што знаходзяцца ў прабірках, і яны адразу ж засвіціліся ў цемры. Кожнае з іх мела праменні пэўнага колеру: ярка-чырвоны, аранжавы, ярка-зялёны.

Устаноўлены непадалёку самапісец на шырокай папяровай стужцы вычэрчваў спектры гэтых выпраменьванняў. Што ж гэта за рэчывы?

У сярэдзіне табліцы Мендзялеева ёсць клетка, у якой аб'яднаны пятнаццаць хімічных элементаў, што атрымалі назву — рэдкія землі. Па сваіх уласцівасцях яны падобныя адзін на аднаго, як пялёсткі адной кветкі. У прыродзе сустракаюцца толькі разам, прычым, у адных і тых жа нешматлікіх мінералах. Наўрад ці перад хімікамі ўзнікала калі-небудзь задача больш цяжкай, чым падзел рэдказямельнага сямейства на асобныя элементы. Усе гэтыя цяжкія растлумачваліся выключнай блізкасцю ўласцівасцей прадстаўнікоў гэтага дзівоснага сямейства. Яны даюць аднолькавыя рэакцыі з адным і тым жа рэактывам. Тысячы, дзесяці тысяч хімічных доследаў спатрэбіліся для таго, каб аддзяліць адзін элемент ад другога. На гэта траціліся гады ўпартай працы.

Калісьці рэдкія землі лічыліся ледзь ці не музейнымі экспанатамі. Але потым аказалася, што ў прыродзе яны сустракаюцца не так ужо рэдка. Іх выяўлялі там, дзе ніколі не чакалі. Напрыклад, у добрых вядомых мінерале апатыце ўтрымліваецца каля трох працэнтаў гэтых элементаў. У зямной кары яны распаўсюджаны значна больш, чым многія элементы, здаўна вядомыя чалавеку. У зямлі іх утрым-

ліваецца ў 10 разоў больш, чым свінцу, у 320, чым сурмы, у 1 600, чым серабра, у 2 500, чым ртуці, і ў 30 000 разоў больш, чым золата. Але, нягледзячы на іх даволі шырокае распаўсюджанасць, чыстыя элементы рэдкіх зямель яшчэ драгія, таму што выдзяляць іх вельмі цяжка. Яшчэ гадоў пятнаццаць назад адзін кілаграм чыстага вокісу гольмію каштаваў каля 350 тысяч долараў, у той час як за кілаграм золата плацілі крыху больш за тысячу долараў.

Праблема рэдкіх зямель тоіць у сабе шмат загадак, вырашыць якія адрэзуць нельга. Ужо больш за дзесяць гадоў у Інстытуце фізікі даследуюць рэдказямельныя элементы ў крышталях, у растворах, у парашкападобным стане. Вывучаюцца іх састаў і ўнутраная структура ў самых розных суадносінах і ўмовах. Вельмі важна ведаць, у якіх злучэннях і калі можна атрымаць патрэбныя рэчывы. Цяпер да гэтай справы падключаны праменні лазера, якія дэвалююць больш дакладна даследаваць элементы гэтага дружнага сямейства.

Мы займаемся не толькі даследчай работай, — гаворыць Валянціна Кузняцова. — На аснове рэдкіх зямель мы распрацоўваем новыя матэрыялы для практычнага выкарыстання ў народнай гаспадарцы. Бо гэтыя пятнаццаць блізкамоўных доўгі час былі забытымі. І толькі развіццё новай тэхнікі прымусіла вучоных звярнуць на іх увагу.

Рэдкія землі знаходзяцца ўсё больш шырокае практычнае выкарыстанне. Верную службу яны нясуць у металургіі: варта толькі ўвесці ў расплаўленую сталь дзесятыя долі працэнта рэдказямельных элементаў, як яе ўласцівасці рэзка палепшаюцца. Рэдказямельныя элементы адыгрываюць вельмі важную ролю і пры вырабе шкла.

Амаль ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі могуць быць выкарыстаны элементы-блізнікі. Цяпер галоўная задача — навучыцца хутка і танна атрымаваць вялікія колькасці чыстых рэдказямельных металаў. Над яе вырашэннем працягаюць працаваць беларускія фізікі.

В. СВЯТЛОУ.

Што? * Як? * Чаму?

Адшумелі вясёлыя выпускныя вечары. Бывайце, настаўнікі, бывай, школа! На руках у тваіх былых выхаванцаў атэстаты сталасці. Перад кожным з іх — адно з самых сур'ёзных пытанняў: кім быць? Не памыліцца ў выбары прафесіі, знайсці адзіна правільную для сябе дарогу ў жыццё маладому чалавеку дапамога

ПРАФАРЫЕНТАЦЫЯ

Яшчэ ў школе, у старэйшых класах, вучні задумваюцца аб тым, якое месца ім належыць заняць у нашым сацыялістычным грамадстве. Але не заўсёды ім лёгка разабрацца ў такіх складаных і важных катэгорыях, як схільнасці, не заўсёды нават ведаюць яны, якія наогул існуюць прафесіі, што ў кожнай з іх прывабнае і адмоўнае, і як уласныя імкненні павінны спалучацца з патрабаваннямі грамадства. Дарог многа, а выбраць трэба адну. Менавіта настаўнік, які добра ведае здольнасці, схільнасці і запатрабаванні вучня, дапамагае яму правільна зрабіць свой першы самастойны крок.

Прафесійная арыентацыя — гэта цэлая навука, і ў школе ёй удзяляецца ўвага не меншая, чым усім іншым дысцыплінам. Галоўная мэта яе — азнаёміць вучняў з як мага большай колькасцю існуючых прафесій, і не проста азнаёміць, а раскрыць змест кожнай з іх. У гэтым настаўніку вельмі дапамагае друк. Напрыклад, наша штотдзённая газета «Вячэрні Мінск» часта змяшчае на сваіх старонках анкету «Выбірай на густ», дзе вядзецца размова аб самых масавых прафесіях, неабходных у народнай гаспадарцы. Калі малады чалавек збіраецца стаць токарам або фрэзероўшчыкам, лекарам або слесарам, то з гэтай анкеты ён даведаецца, дзе можна набыць выбраную спецыяльнасць, месца, умовы будучай работы і яе аплату, дзе можна вучыцца далей і ўдасканаліваць свае веды, калі будзе такое жаданне.

Аб тым, як варыць сталь, лепш за ўсё, напэўна, раскажа сталевар, аб высакароднай прафесіі ўрача цікавым будзе расказ чалавека, які прысвяціў сваё жыццё ахове здароўя людзей. На ўрокі, на класныя сходы і ў так званы «Клуб выходнага дня» прыходзяць людзі самых розных спецыяльнасцей, каб раскажаць аб сваёй любімай працы.

Вось, напрыклад, мінская школа № 22, што знаходзіцца ў раёне трактарнага завода. У вучэбным цэку трактарнага завода вучні знаёмяцца з прафесіяй токара, слесара, фрэзероўшчыка, працуюць тут, і разам з атэстатам аб сярэдняй адукацыі атрымліваюць кваліфікацыйнае пасведчанне. На завод дзеці ходзяць не толькі ў вучэбны цэх, а і проста на экскурсіі. Перад імі часта выступаюць іх бацькі, якія працуюць тут, і раскажваюць аб сваёй прафесіі. Гэта не заўсёды расказ аб лёгкім хлебе. Сталеварам, напрыклад, можа стаць толькі чалавек моцны, настойлівы, здаровы фізічна. Дарэчы, гутарка аб той ці іншай прафесіі часта суправаджаецца лекцыямі школьнага ўрача. Вучань павінен ведаць: каб стаць геалагам, неабходна здаровае сэрца, каб стаць лётчыкам — выдатны зрок.

Сачыненні на тэму «Мая мара» або «Мая любімая прафесія», якія звычайна пішуцца ў выпускных класах, дапамагаюць настаўніку выявіць схільнасці вучняў, імкненні і ў адпаведнасці з іх запатрабаваннямі правесці гутарку, запрасіць у клас чалавека патрэбнай спецыяльнасці, падабраць і даць вучню матэрыялы, літаратуру, якія б раскажвалі аб цікавай яго прафесіі. У адным з сачыненняў мінская школьніца Света Саскавец пісала: «Я б хацела стаць настаўніцай. Прафесія настаўніка вечная, без яе чалавецтва не магло б зрабіць і кроку наперад. У нас у краіне яна з кожным годам становіцца ўсё больш адказнай і неабходнай: мы ж будзем камунізм, а гэта значыць, што ў гэтым новым грамадстве ўсе людзі павінны быць адукаванымі, сумленнымі, добрымі, горача любіць сваю Радзіму».

Прафарыентацыя датычыць і сельскіх школ. Юнакі і дзяўчаты, што заканчваюць вясковую школу, становяцца ўрачамі, інжынерамі, юрыстамі, настаўнікамі. Але і яны, яшчэ ў час вучобы, знаёмяцца з масавымі прафесіямі жывёлавода, палявода, механізатара, вельмі неабходнымі ў сельскагаспадарчай вытворчасці.

Магчымасці для выбару прафесіі ў нашай рэспубліцы неабмежаваныя. Маладых людзей чакаюць новабудуўлі, фабрыкі, заводы, калгасныя фермы, палі. Настаўнікі, школа дапамагаюць ім знайсці правільны шлях, неабходны на ўсё жыццё.

Каждый день в почтовый ящик, висящий у входа в пионерский лагерь в Крыжовке, ребята опускают десятки конвертов с адресами на французском, немецком и фламандском языках. Может быть, чаще других пишет маме в Бельгию Юзеф Видиш.

— У меня очень много впечатлений, — говорит мальчик. — Хочется, чтобы мама поскорее и поподробней узнала, как мне здесь живётся.

В письмах ребята рассказывают своим родным о первой теплой встрече в день приезда и о каждом прожитом дне. У них много экскурсий, встреч, поездок, но основное время гости проводят в лагере. Снимки, которые мы помещаем сегодня в газете, сделаны в торжественный день открытия второй смены в Крыжовке. О торжественности настроения говорили радостные взволнованные

лица, белоснежные рубашки и блузки. А когда на груди каждого из гостей задел пионерский галстук, они почувствовали себя окончательно принятыми в дружную ребячью семью. Яркие запыланные факелы, раздались звуки салюта, в небо взвились разноцветные ракеты.

Мальчики и девочки из Австрии, Бельгии, Франции и ФРГ были самыми активными участниками концерта, с которым в этот день перед родителями выступили дети.

Долго не отпускали со сцены танцоров, плясавших белорусскую польку, вновь и вновь вызывали немецкую группу, исполнявшую под гитару итальянскую и испанскую песни.

Дни, которые потом замелькали один за другим, были не менее интересны и увлекательны. В этом году выдался на редкость жар-

кий июль. Вода в Минском море теплая и прозрачная. На пляже ребята проводят каждый день несколько часов. Здесь же состоялась веселый праздник Нептуна с купаньем, катаньем на катерах и особенно вкусным на свежем воздухе обедом.

В лесу поспела душистая земляника. А буквально в нескольких шагах от лагеря — целые заросли черники. Как приятно пить кисель, приготовленный из ягод, которые сами собирали.

В гости в Крыжовку приезжали польские харцеры, которые отдыхают в соседнем пионерском лагере. Между гостями и хозяевами состоялась футбольный товарищеский матч.

НА СНИМКАХ: красные пионерские галстуки — гостям; выступают ребята из ФРГ и Австрии; Сережа КУДРИН; на торжественной линейке.

Фото В. КОЗЛОВА.

«МЫ ПЕРАКАНАЛІСЯ ў ДРУЖАЛЮБНАСЦІ»

Мы гутарылі з ім у гасцініцы «Юбілейная». «Я памаладзёў на дзесяць гадоў пасля таго, як пабыў на Радзіме», — сказаў мой субяседнік Сцяпан Лілэш. Жыве ён у горадзе Дзіяфілд (штат Ілінойс). Прыехаў разам з першай у гэтым годзе групай сяброў «Русского голоса», якая знаходзілася ў Мінску з 4 па 10 ліпеня.

Сустрэкаўся я і з іншымі членамі групы. Аб гэтым ніжэй змешчаны расказ.

Гэта былі людзі з розных куткоў Амерыкі — рабочыя, служачыя, пенсіянеры. Многія з іх добра гаварылі па-руску, некаторыя толькі на англійскай мове. Але ўсе турысты ахвотна дзяліліся сваімі ўражаннямі аб паездцы па нашай краіне. Кожнаму запомнілася нешта сваё, хвалюючае і яскравае.

Адаму Варановічу, напрыклад, вельмі спадабаўся паўднёвы горад Сочи, і ён сказаў, што жадаў бы застацца там. На Дорыс Дастанка зрабіў незабыўнае ўражанне Ленінград з яго непаўторнымі белымі начамі і выдатнай архітэктурай. Вера Халпін была ў захваленні ад старажытнага Кіева, а Сцяпан

Лілэш з задавальненнем успамінаў паездку ў сваю родную вёску Упірава, што на Брэстчыне.

Гаварыла Алена Майклс:

— Ёсць такая прымаўка: кожны бачыць тое, што ён хоча ўбачыць. І гэта сапраўды так. Мы шукаем асаблівае, новае, незвычайнае. І знаходзім яго ў вашай гісторыі, традыцыях, людзях.

Ніколі не забудуць Алена і яе сястра Маня Сімак наведанае мемарыяльнага комплексу Хатынь, бясконцыя патак людзей, што ідуць да сімвалічных могілак 136 беларускіх вёсак, якія разам з жыхарамі былі знішчаны гітлераўцамі.

А цёплая сустрэча ў піонерскім лагery «Мара»! На развітанне піянеры падаравалі членам групы беларускі сувенір — прыгожы куфар, інкруставаны саломкай. Як былі ўзрушаны землякі! «Мы перададзім гэты падарунак беларускім дзяцей у дырэктарат Араў-парку», — казалі яны.

— Дзеці — будучыня нашай вялікай і такой маленькай планеты, — гаварыла Роза Фэар. — Вы заўважалі, як хутка дзеці могуць пасябраваць? Але яны становяцца дарослымі. Дык няхай жа і тады яны застаюцца сябрамі. Бо самае цудоўнае ў свеце — добрыя адносіны паміж людзьмі.

Турысты на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі ў Мінску.

З гэтымі шчырымі словамі нашай суайчынніцы нельга не пагадзіцца. Мы ведаем, што духоўнае здароўе тых, каму адказваць за лёс міру праз дваццаць-трыццаць год, яснасць і чысціня іх імкненняў залежаць сёння ад нас, дарослых, ад таго, чаму мы навучым сваіх дзяцей, што пакінем ім у спад-

чыну. І магчыма таму многія турысты, аб чым бы ні ішла гутарка, зноў і зноў вяртаюцца да пытання аб паляпшэнні саўвешка-амерыканскіх адносін. — Наша група была ў Сочы якраз у той час, калі Леанід Брэжнеў знаходзіўся ў Злучаных Штатах, — раскажваў Сцяпан Лілэш. — Я кожны дзень

ВЕТРАНЫ чэрвень па над Нараччу. Ледзь прыгрэе з раніцы — і пацягне аднекуль з блакітнай прасторы возера вільготнай свежасцю. І вось ужо бягуць адна за адной высокія хвалі, накаціста грукаюць у бераг, пакідаючы па сівых Ілбах прыярэжных валуноў карункі белай пены. Гойдаюцца, б'юцца на прыколах смалёныя рыбацкія катэры, нібы з апошняе сілы спрабуючы парваць швартова і паімчацца туды, дзе ў сінняй глыбіні купаюцца аблокі, а белы параход здаецца чайкай, што прысела адпа-

Такая былі першыя ўражанні аб Радзіме пасля таго, як самалёт перанеслі Сяргея і Серафіму Куцкевічаў праз тысячы кіламетраў з далёкага Сіднея ў вёску Пячонкі Мядзельскага раёна.

Я сустрэўся з гасцямі з Аўстраліі ў першыя дні іх знаходжання ў бацькоўскім доме. Яшчэ не пераасэнсавалася, не ўклася ў сістэму ўсё ўбачанае, яшчэ не наведаны мясціны, што меркавалася аглядзець у час візіту. Таму за сталом, за якім у той вечар сабралася вялікая сям'я Куцкевічаў, было шмат пытанняў. І цяжка зразумець адразу, хто больш усхвалява-

рознымі нават з выгляду зрабіла іх жыццё. Нешматслоўны і нават крыху насцярожаны, нібыта не расслабіўшыся яшчэ пасля доўгіх год знаходжання сярод чужых людзей, Сяргей, і побач — вясельны, бойкія на гаворку браты.

Малодшым таксама не са лодка даводзілася на першым часе. Яны на сабе зведалі ўсе цяжкасці пасляваенных гадоў, калі наўкола былі сучальныя разбурэнні, а запушчанае зямля не давала больш за пяць цэнтнераў з гектара. Але паступова калгас стаў на ногі, і значна выраслі дахо-

СВЯТА СТАРЫХ КУЦКЕВІЧАЎ

чыць на вадзе...

Больш за трыццаць год не бачыў гэтай карціны Сяргей Куцкевіч. І хоць, здавалася б, нямала здзіўляючага зведаў у сваіх няблізкіх вандроўках — і захапляючую веліч Атлантыкі, і лагодную сіль Індыйскага акіяна, і немаледама яшчэ што, — а гэтыя нарачанскія далягледзі па-ранейшаму хвалююць больш за ўсё.

Тут ён нарадзіўся, тут марыў аб сваёй долі, тут назаўсёды засталіся яго карэнні, адраўшыся ад якіх чалавек нідзе не будзе адчуваць сябе да канца шчаслівым.

З Мядзеля дарога, быццам баючыся хоць на хвіліну аддаліцца ад чароўнай прыгажосці, бегла ўздоўж берага возера, цярыліва паўтараючы ўсе яго выгібы. Сяргей пазнаваў і не пазнаваў родныя мясціны. Тыя ж узгоркі, парослыя арэшнікам і альховым кустом, з россыпам каменяў на травяністых схілах. Ён памятаў, як кожную вясну яны ўпарта вылузваліся з адгалай зямлі, і, здавалася, не было ніякай рады з іх нашэсцем. На берагах відаць тыя ж невялічкія вёскі з памідорнымі градкамі, агарджанымі замест платоў старымі рыбацкімі сеткамі. Вабілі вока разараныя палеткі, з якіх нехта клапатлівы ўсё ж сабраў каменне... А вось з-за павароту шашы на вяршыні ўзгорка адкрыўся бетонны абеліск. У гонар загінуўшых партызан. Дамы ў вёсках сталі іншымі — усё больш ладныя пяцісценкі пад шыферам і з шырокімі вокнамі...

ны гэтай радаснай сустрэчай — самі госці ці іх бацькі і родныя.

17-гадовым юнаком гвалтоўна вывезлі гітлераўскія акупанты Сяргея ў Германію. Там жа сустрэўся са сваёй зямлячкай Серафімай. Яна і стала пазней яго жонкай. Пасля вайны яны яшчэ некаторы час працавалі ў Германіі, а потым падпісалі кантракт і падаліся ў Аўстралію.

Звычайны, як заўсёды ў такіх выпадках, лёс. Такім жа звычайным было і далейшае жыццё. Спачатку — цяжкасці неўладкавання, а потым, калі палепшылася становішча з работай, жыццё стала лягчэй.

Пытанняў за сталом было шмат: браты не бачыліся больш за трыццаць гадоў. Параўноўвалі самае звычайнае, з чаго, як з цаглянак, складаецца дабрабыт любой сям'і.

— Хацелася б, каб і дачка наша прыехала пабачыць Беларусь, — гаворыць Сяргей Куцкевіч, — але ж дзе ўзяць такія грошы? Мы некалькі год адкладвалі долары для гэтай паездкі. Здаецца, працуем абое з жонкай і зарабляем нямала, толькі жыццё каштуе таксама добрыя грошы. Амаль трэцяя частка заробку ідзе на кватэрную плату, падаткі высокія. І ўжо крыў божа захварэць! Апошнія зберажэнні пойдучы на лячэнне...

Я гляджу на братаў — старэйшага Сяргея і меншых — Віктара, Генадзя і Дзмітрыя, і ў вочы кідаецца тое, якімі

ды сям'і. Браты пажаніліся, пабудавалі свае хаты, дзе цяпер ёсць усё — ад добрай мэблі і тэлевізараў да аўтамашы. Віктар працуе калібайнерам — механізатарам. Стаў вядомым у акрузе чалавекам. Летась за добрую працу ўзнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны». А сёлета праўленне калгаса выдзеліла яму бясплатную пуцёўку на адпачынак у Балгарыю і Румынію.

Генадзь уладкаваўся электрыкам, а Дзмітрый стаў шафёрам. І яны таксама не без гордасці запрашаюць да сябе Сяргея — заходзь, паглядзі, як жывём, і ўжо тады сам мяркуй, што да чаго.

— Вялікая ў нас сям'я, — гаворыць галава роду Якаў Фёдаравіч. — Чатырох сыноў выгадавалі і дзвюх дачок. І ўнікаў ужо дванаццаць мам. А вось хата пустой стала, разляцеліся дзеці па сваіх гнёздах. Адно добра — хоць на старасці пабачылі старэйшага. Для нас з маці гэта найвялікшае свята.

...Прайшлі першыя тыдні знаходжання сям'і Куцкевічаў на Радзіме. Наперадзе яшчэ больш за месяц, калі можна будзе зрабіць цікавыя паездкі, бліжэй пазнаёміцца з жыццём зямлякоў, нарэшце, проста палюбавацца нарачанскімі прасторами, паспытаць смачнай юшкі на беразе возера... А пакуль аб усім убачаным нашы аўстралійскія госці гавораць вельмі каратка і ўсхвалявана:

— Гэта ўсё значна лепш, чым можна было меркаваць.

В. УЛАДЗІМІРАЎ.

купляў «Правду», каб ведаць, як ідуць перагаворы.

Ён працягваў:

— Памятаеце, Брэжнеў сказаў, што паварот ад «халоднай вайны» да новых адносін і супрацоўніцтва быў нялёгкай справай. Гэта так. І цяпер яшчэ ёсць у Амерыцы людзі, якія спрабуюць палохаць амерыканцаў чырванай небяспекай. Але пасля сустрэчы ў Вашынгтоне гэта рабіць ужо цяжка.

Стары Лілэш раскажаў, што некаторыя з яго знаёмых перад ад'ездам папярэдзілі: «Куды ты едзеш? Цябе ж там арыштуюць! Там жа чырвоныя, камуністы». Цікава, што скажуць цяпер гэтыя «добрамысліўцы»? Сцяпан вярнуўся дадому і сам можа шмат аб чым раскажаць. Напрыклад, пра тое, як жывуць яго аднавяскоўцы.

— Магчыма, — дзяліўся ўражаннем Лілэш, — некаторыя сем'і калгаснікаў жывуць у старых кватэрах, але я такіх не бачыў. Большасць маюць добрыя прасторныя дамы з 4—5-ці вялізных пакояў. У кожнага ёсць прысядзібны ўчастак, за які плацяць зусім малы падаткі. У калгасе ўсе маюць рабо-

ту. А тыя, хто хоча змяніць спецыяльнасць, могуць гэта зрабіць. Ніхто не забараняе. А вось калі я ехаў у вёску, то празаджаў праз Маркоўскі брод — так называлася раней месца, дзе была калісьці гаць. Цяпер там ужо шмат гадоў стаіць добры мост.

Магчыма, для нашага чалавека тое, што на месцы былога Маркоўскага броду ля вёскі Упірава цяпер пабудаваны мост, нічога не значыць. Але я разумею, як успрымае такую змену стары Лілэш. Гэты невялічкі сам па сабе факт гаворыць старому эмігранту аб многім.

Размаўляў я і з Элвінам Дорфманам. Гэты малады чалавек нарадзіўся ў Злучаных Штатах, мае вышэйшую адукацыю.

— Я ўпершыню ў Савецкім Саюзе, — казаў Элвін. — Але тут нарадзіліся мае бацькі, таму я прыехаў сюды. У вашай краіне я бачу якасна новае грамадства. Мне прыемна назіраць адносіны людзей розных узростаў. Мяне здзіўляе, напрыклад, што ў вашых гарадах можна спакойна хадзіць па вуліцах позна ўвечары. Вакол сябе я бачу вясельных, дружалюбных людзей. Усе яны выглядаюць здаровымі і дужымі.

Яго дапаўняе Алена Майклс: — Я швачка. І таму звяртала ўвагу на адзенне вашых людзей. Дзяўчаты і жанчыны носяць і штаны, і міні, і максі. Усе яны апрануты добра і з густам. Стэфан Трус таксама ўпершыню прыехаў на Радзіму. Ён быў здзіўлены сучаснай тэхнікай, якую сустрэў тут.

— На Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі БССР я бачыў такія станкі і машыны, якіх, магчыма, няма нават у Злучаных Штатах. Вядома, такая тэхніка не толькі дэманструецца на выстаўках, але і выкарыстоўваецца ў вытворчасці. Цяпер я разумею, чаму амерыканскія бізнесмены жадаюць гандляваць з Савецкім Саюзам. У вас ёсць што купіць.

А мне прыпомнілася, што напярэдадні візіту Л. Брэжнева ў Злучаныя Штаты некаторыя амерыканскія газеты спрабавалі ўнушыць сваім чытачам, што расшырэне гандлю паміж нашымі краінамі будзе нібыта выгадна толькі Савецкаму Саюзу. Калі я нагадаў аб гэтым Стэфану, той засмяўся:

— Дзе вы бачылі, каб амерыканскія бізнесмены наладжвалі гандаль, калі ім гэта нявыгодна?

Натан Саламон, выступаючы на таварыскім вечары, казаў: — Цяпер у Савецкі Саюз

Віцебск.

Фота Э. ТРЫГУБОВІЧА.

Ты паскупілася, прырода... Чалавеку
Дала Радзіму, як адну
Яе тугой заўсёды клічуць
Здалёку нас да родных
Той даўні кліч не быў ніколі
Не быў ніколі козырам яе...
І хоць па розуме
Але душой — падданыя
Як дрэвы, мы...
Сціхаем перад бурай,
Не варухнем галінкамі
А каб не вырвалі
з карэннямі віхуры —

Алесь БАЧЫЛА

Як найглыбей пускаем
карані.
Як воды, мы...
Пачнецца шторм
страшэнны, —
Упарцімся, настэрна ставім
Хіб,
Затым,
пакінуўшы шыпенне
белай пены,
Вяртаемся, спакойныя,
у глыб.
Як кветкі, мы...
З лугоў не можам збегчы.
Калі ж пад вясень
заімжыць імжа
І мы, адцвіўшы, мусім долу
легчы,—
Дык толькі тут,
Дзе продкі ўжо ляжаць.

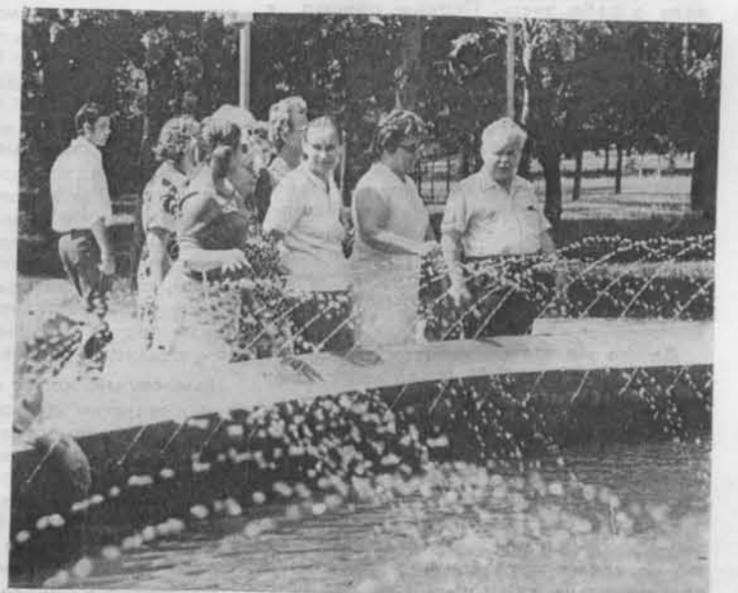
едуць людзі з розных краін свету. І гэта вельмі добра. Значыць, у вас будзе яшчэ больш сяброў і менш ворагаў. Бо самая пераканаўчая прапаганда — гэта ваша жыццё, ваша рэчаіснасць.

...Вось такія былі сустрэчы з нашымі землякамі тут, на род-

най Беларускай зямлі.

І яшчэ адзін запіс у маім блакноце: «Мы пераканаліся ў сапраўднай дружалюбнасці савецкіх людзей». Гэта агульная думка турыстаў, якую выказаў перад ад'ездам кіраўнік групы Пракофій Леанюк.

Уладзімір МЯЛЕШКА.

У скверы імя Янкі Купалы.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

Через несколько месяцев узнал, что у них свой филиал под Франкфуртом, и стал проситься туда. Сначала подозрительно на это смотрели, а после моих объяснений о друзьях и Карин поверили и перевели. Обосновался в казарме на Эмерсхаймерландштрассе. Работать маляром мне пока доверия не было. В столярной мастерской я склеивал стулья, табуретки, которые расхатались или развалились. Встречался с молодежью и с Карин. От нее узнал, что во Франкфурте есть общество «Дружба». Там советские люди, которых забросила сюда война, и каждый по своей причине вернуться не мог, но и против родины не идет. Они смотрят советские фильмы, собирают библиотеки, отмечают Октябрьский и другие праздники. Одним словом, попереки горла энтээсам стоят.

Меня это заинтересовало, и я пошел туда. Потом Карин рассказывал про них. И опять завелись вокруг энтээсы. Как только в голову им такое пришло. Предложили в последний раз, говорят, одним махом разбогатеть. Посещать «Дружбу» и написать потом, что она связана с советской военной миссией во Франкфурте и передает туда разведывательные данные. Я им, конечно, пригрозил отпор, какого они еще не видели. И весь расстроенный ушел, ищу Карин. Никто, кроме нее, не мог им сказать, что я в «Дружбе» был. Только стал ей претензии, а она как из пулемета: «Никогда,—говорит,—я тебя не любила, хотела человека из тебя сделать, а ты просто русская свинья и вон навсегда отсюда». И пока говорила, по щекам меня — раз, раз, раз... Ну, и я нервами сдал, сам пощечину ей отвесил. Не за то, что по щекам,—слова ее больней были. И сейчас вот здесь ноет, как вспоминаю, как я не мог раскусить ее раньше.

На другой вечер заходят ко мне трое в штатском. Одного я узнал сразу. Он из американской разведки, охранял Ивана и Женю. Поэтому я не сопротивлялся, когда они без всяких разговоров обыскали мои вещи и повели в машину, отвезли в полиция-президиум. Здесь дежурный потребовал у меня пистолет и бандитский механизированный нож. Я ответил: пистолета у меня нет,—а нож достал. Он был с кнопкой, выскакивал сам, но пользовался им для хлеба и пищи.

Дежурный взял нож, посмотрел на какую-то папку и сказал: «Приметы совпадают». Меня обыскали и отвели в камеру. Утром взяли на допрос, дали мне на подпись бумаги. Теперь я уже так легко не подписывал, потребовал переводчика.

Делать им нечего, вызвали. Обвиняли меня в том, что являюсь советским шпионом, едущим по немецким городам, а потом во Франкфурт-на-Майне, где что видел, передаю советской военной миссии. При этом пытался изнасиловать немецкую девушку Карин Локштедт, угрожал ей пистолетом и ножом, шантажировал, на что прилагается ее личное заявление, а также медицинская экспертиза о побоях и вещественное доказательство — нож, приметы которого обозначены в ее личном заявлении.

Кончил читать переводчик, об чем-то меня спрашивают, трясут за плечо, а я молчу чисто языка лишился. Потом потихоньку кровь по своим местам пошла, и мне полегче стало. Про миссию, говорю, никакого понятия не имею и все зачастую неправда, а Карин знаю хорошо, и вызывайте ее на очную ставку и сами послушайте, что произойдет, потому что я с ней уже который год живу и еще неизвестно, кто над кем насилие совершил.

«Мы и сами хотели,—отвечают,—но она отказалась, боится вас видеть». На этом допрос закончился. Целый месяц полицейские или следователи меня не вызывали. Зато энтээсы весь месяц давали о себе знать. Первым пришел в камеру батюшка — отец Леонид в церковном облачении, ахал, охал, сказал, что надо подобрать хорошего адвоката и тогда все будет хорошо. Смеется он надо мной, что ли? Где же на это деньги взять? «Заблудшего сына,—говорит,—церковь и русские люди никогда не оставят». И на самом деле пришел адвокат. Многие энтээсы меня посещали. Карин присылала посылки, в письмах просила прощения. Когда пришел Горачек, сказал, что видел ее в прокуратуре, она просила свидания, но ей не разрешили.

Да что же это за человек такой? На кого она работает? И что со мной хочет сделать? Не просто же это.

Пока сидел в одиночной камере, много о ней думал. Вспомнил, как в Москву уезжала, и некоторые вещи теперь по-другому прояснились. Отправлялась она с немецкой выставкой как переводчица химической фирмы «Гест». Узнал про это во время моих поисков работы и правды, когда в который уже раз приехал во Франкфурт. Остановился у нее,

как раз сборы шли. У нее штук двадцать писем было с адресами на русском языке и с готовыми советскими марками. Только в тюрьме подумал: значит, подпольные письма в Москве опускать будет, чтоб не знали, что из ФРГ. И денег много было в пачках. Тогда не пришло в голову, а в камере не сомневался: не для себя, кому-то везла. Или чтоб подкупить можно было.

И еще одно соображение выплыло: ехала от немецкой фирмы, а паспорт привезли и провожали американцы. Мне она не разрешила на аэродром ехать, а кто за ней прибыл, я видел. Когда вернулась, скандал у нас был, и тоже теперь с другой стороны он высветлился. Я у нее случайно целую кучу адресов московских нашел. Инженеров разных, учителей, таксистов, и на каждом проставлена профессия. Я из ревности ей недовольство высказал, а она как крикнет: «Не смей к моим ве-

крывает. Свои же над ним и потешаются. Чуть что — махнут рукой, он и шахрахается.

Одним словом, сжалились над ним тогда в общепитии, отпустили, как не пустить, когда старый человек плачет. Примчался он домой радостный, каждого за рукав хватает, рассказывает. «Слезами,—говорит,—я их на пушку взял. Никогда, говорю, больше не буду, и они, дураки, и поверили».

Вот вам Жора! Другой бы про такую стыдобу со всех сил зубы жажал, а он хвастается. Думаете, по дурастии? Нет, он на такой стыд с полным сознанием идет, ну, как женщина на стриптизе или в бардаке. Ей уже не стыдно, это ее такой заработок. Так и Жора своего стыда не стыдится, поскольку за это платят.

Он своего нигде не упустит. Вот трудно поверить, а ему за журнал «Молодой коммунист» гонорар выплатили. Он его

Аркадий САХНИН

щам прикасаться!» И только в камере подумал: нет, не шуры-амуры это, а по-серьезней.

Чтоб с этим закончить, скажу: был суд, про шпионаж и военную миссию разговоров не было, замяли они это все, а за насилие с побоями судили. Карин не пришла. Адвокат их на лопатки разложил, доказал все как было. Много журналистов и корреспондентов наехало, вся печать про это писала, и все-таки месяц тюрьмы дали. Правда, месяц я уже отсидел, сразу выпустили, а радости нет никакой. Что я теперь и кто я? Куда деваться?

Поехали к Горачекам, они хорошо ко мне относились в провокаций моих не добивались.

Вы как хотите, а я не признаю энтээсов антисоветчиками. Они только так числятся, ну, работа у них такая. К примеру, возьмите Жору Чикарлеева. Ему под шестьдесят, а может, уже и перевалило, а его по отчеству назвать ни у кого язык не повернется. Жора и Жора. Он у них на самой грязной работе. Один раз на советский корабль явился, когда эскадра с визитом приходила, туда всю публику без разбора пускали. Люди ходят толпами, им интересно, а Жора по закоулкам рыщет. Увидел одиночного матроса, обернулся по сторонам — никого нет — и сует моряку листовку. Матрос смотрит и говорит: «Да мне ж двадцать суток строгого дадут или судить будут». — «А ты аккуратно другим показывай, чтоб начальство не видело». — «Да не за это,—тоже осматривается матрос по сторонам и тоже видит: никого нет,—а за тебя, гада» — и бах Жору за борт во всей одежде.

Он потом подробно рассказывал, требуя возмещения за ущерб в здоровье и в одежде как потерпевший в борьбе против коммунизма. Заплатили ему хорошо: действуй, мол, и дальше смело. Он и действовал. К советским не то туристам, не то спортсменам на улице пристал, про свой «Посев» толкует, подарить, говорит, могу. Его гонят, последними словами обзывают, а он идет и идет, свое толкует. А они в какой-то тихий сквер свернули, может, и надо было им, а может, заманивали, только набили морду так, что долго в синяках ходил. Правда, за это заплатили ему хорошо, потому что вещественное доказательство побоев представил. Хотя многие сомневались, может, все выдумал, может, по пьянке где досталось, — но все-таки окончательно признали как героям против советского режима и членом редакции «Посева» назначили.

Был случай, когда он в Париж попал и к советским аспирантам завязался, у них комната там своя была. Завязался, и начал ту же пластинку крутить. А они выход ему загородили, говорят — сейчас полиция позовем. Он в слезы, боится — бить будут. После того случая в сквере его еще раз били, с тех пор он всю жизнь стал бояться, что будут бить. Поднимет кто-нибудь руку просто так, без значения, а Жора рывком лицо при-

всегда с собой носит, всем показывает. А там, и верно, его фамилия есть, написано, что он последний подонок. Когда показали Жоре этот журнал первый раз, он три дня от радости пиел. «Вот,—говорит,—как против меня силы мирового коммунизма поднялись». Ну, понятно, вознаграждение потребовал и на законном основании получил. А за что получать, ему без разницы. Но и его понять надо, а не только судить. Лет ему порядочно, профессии или ремесла не имеет, куда ни тыркался, везде неудачи. Сколько лет назад на Вьетнам подался, думал, подвезет, а видит — там и убиты могут. Тоже правильно рассудил, и понять человека можно, когда сбежал отсюда.

Ну, а что ему теперь делать? В энтээсах хоть платят исправно, вот и старается. И хлеб свой нелегким трудом добывает. Легко ли, когда в шестьдесят лет тебе морду бьют или в печати подлецом называют? А ты не только скрывать — сам про это перед всеми радоваться должен.

Да что Жора! Для всех энтээсов нет больше радости, если их советская печать пропечатает. Они тогда поздравляют друг дружку, в своих журналах про это сообщения делают, столько шуму поднимают, героями ходят. Один раз на свое письмо из Москвы ответ получили. Так ни конца ни края радости не было. Переписку затеяли, стали говорить, что центр свой и агентуру в Москве организовали, а оказалось, их журнал «Крокодил» разыгрывал, потешался и про все напечатал с фотографиями и письмами. В таких дураках они остались, им бы только вывеску менять, а они опять в хвастовство не хуже Жоры. Кто-то из их детей сказал, у Горачеков разговор происходил: «Что же вы радуетесь? Над вами же смеются. Это еще у Чехова описано, как один с газеткой бежал, всем свою фамилию показывал, а напечатано было, как его в пьяном виде извозчик сбил».

На его слова только рукой махнули: ничего, мол, ты не понимаешь. А он и верно не понимал, что даже за такое, как «Крокодил» поиздевался, американцы им деньги платят. И я не понимал, пока Карин не объяснила, что выгодно, когда ругают. И Горачек про это намекал.

Ну, а с другой стороны, что им делать, скажите, если все они по рукам и ногам Гитлером связаны? Влез по пояс, полезай по горло. Начать хоть с Романа, он у них почти самый главный, а тридцать лет назад в Днепропетровске при немцах редактором газеты уже состоял и Гитлера возвеличивал, пока тот живой был. А сейчас что? Поезжайте во Франкфурт в район главного вокзала ночью, там место одно есть, где теплые собираются... Обязательно там Романо-

ва встретите. Его за это три раза брались судить, особенно один раз, когда мальчика к столу хотел привязать, а тот такой крик поднял, что люди сбежались. А чем кончилось? В третий раз американцы выручили. После Гитлера они ж его подобрали, по их речке и плывет, их воду и пьет. И про такого вдруг напишут, что он антисоветчик, вот и радуется. Да любой Форд антисоветчик, и получается, будто они на равных. Чего ж ему не радоваться.

Такой же Гитлером мазанный Артемов еще в войну в фашистском лагере служил, кадры провокаторов готовил, гестаповец Околович сколько жизней погубил, все у них такие. Не знаю только про Тарасову, она редактором «Граней» состоит, такой журнал у них есть. Не иначе тоже из гитлеровцев, но точно заверять не берусь, не знаю. Знаю только, что славу она большую имела. Ее отец во время войны много богатства из Украины повывез, говорят, на целый музей хватило бы. А после его смерти она и начала пировать. Такие гулянки заказывала, с выездами, со слугами, как в кино. Она мужчин любила и сама их себе подбирала даже из тех, с кем знакомы не была. И про эту ее славу все знали, она самой высокой квалификации в этом деле числилась. Может, книг не читалась и досконально изучила — есть такие особые магазины с вывеской «Секс», — а может, от природы у нее такие способности, только гремела она своей квалификацией и тем, что денег на мужиков не жалела. А пришло время, денежки-то кончились. И годы уже не те, и мужчинам платить стало нечем. Вот вся она и есть. Антисоветчик — это если идеи у него, а ее идея теперь безвозвратно не вернется, она всю свою идею уже поизрасходовала.

Ваше дело, я не против, только не советую вам про энтээсов писать. Если напечатаете, вы им такой праздник устройте, лучше рождества Христова. Целый год напоминать про это будут. И по всем регистрациям такую статью проведут, и сами печатать про нее сто раз будут, и американцам докладывают как положительный пример для себя.

Ну, опять я в сторону от своей жизни свернул. Чтоб кончить когда-нибудь мою историю, скажу — выпустили меня из полиции, энтээсы встречают, зовут к Горачекам. К ним было и направился, деться пока некуда. Только пошла, а тут Карин. На шею бросилась, плачет, целует, умоляет прощения. К ней и поехал, и тошно от самого себя стало. Думаю, все-таки лучше, чем к энтээсам, ничем не хотел больше ихней зависимости. Даже адвоката отработал им. Отработал крещением. Тут на одну руку взялись Карин и батюшка. И Горачек им помогал, тоже агитировал за крещение. Все горе оттого, говорят, что ты некрещеный. И Карин поддерживает: все плохое, что между нами было, все очистится. Зачем им надо было, так и не понял, но обязанным быть не хотел. Черт с вами, думаю, крестите.

И устроили надо мной комедию. Собрались в воскресенье утром в церкви, сунули мне сверток. «Иди,—говорят,—вон туда, переоденься, это рубаха. Только все сними с себя и даже носки». А трусы, спрашиваю, тоже снимать? «Нет, трусы можно оставить». Снял я все, надел рубаху, а она до самого пола. Рукава широкие, только пальцы выглядывают. Вышел, сунули мне в руки горящую свечу, и началась моя срамота. Поднял шею вверх, иду, как Иисус Христос, за батюшкой, обеими руками божественно свечку несущая, слова за ним повторяю. Походили несколько раз вокруг, потом поставили меня в оцинкованный бак с водой, и батюшка сверху стал опрыскивать.

Потом обед был богатый. А ночь тревожная получилась. Лежит рядом Карин, посапывает. А ведь задумали они что-то надо мной сделать. Она же собственными руками меня в тюрьму загнала, а я лежу, как дурак, с нею. Обязательно меня в болото погуще затянут, а я из этого, куда попал, ног не вытяну. Бежать надо, думаю, куда глаза глядят.

Ни разу не заснул, пока дождался утра. Похлопотала она вокруг завтрака, поцеловала и выпорхнула. А я никому ничего не сказал, к вокзалу направился. И пошел по второму кругу каторги свободного мира на два года. Не буду про него рассказывать, он как и первый. А конец вам известный: советский консул выдал мне визу в Советский Союз.

Полагаю так, что судить меня не будут, я же столько мук принял, любое законное наказание перевыполнил. А если будут, так любую кару за спасение приму.

P. S.

Совсем недавно я узнал, что В. И. Шмелевский амнистирован и уехал в свой родной город Тюмень.

ШАНОУНЫЯ паны Лычкоўскія атрымалі ад паноў старога шляхецкага роду Чуб-Цяпілаў запрашэнне «быць у іх, значыцца, у Чуб-Цяпілаў, на Усіх Святых, першым днём, у гасцях». Кіпіць, як у катле, у доме Лычкоўскіх: ідуць зборы. Урачыстасць мае адбыцца сур'езная: «Бэндзе выпіўка і квашаніна, а і кілбаса, а і капуста са сметанай, а і парасёнак у масле, а і сырнікі ў тлустасці...»

Нарэшце выправіліся. Пани-матка з сынам Мамертам селі на калёсы, у якіх буднімі днямі гной вазілі, дачка Уршуля са сваім мужам Стасем угнездзілася на каламжыцы...

Павольна, нібы тая дарога, па якой коцяцца павозкі, цячэ апавяданне. Вось і надворак Чуб-Цяпілаў. У хаце поўна ўжо гасцей. Паны Лычкоўскія, як найбольш шляхетныя, прыбылі апошнімі. Іх толькі і чакалі, каб сесці за стол. Усё было, як «дэкларавалі» гаспадары ў запрашэнні; і гарэлка, і прысмакі. «Была тут вядліна, ніхто не помніў, калі вядліна, ды такая цвёрдая, што цяжка было адкрыць кавалак: не браў нож, не бралі і зубы, ну што тая падшва... А гаспадарам лацвей: яно і паказана, і эканомна». Пілі паказана, і эканомна. Пілі ды елі шляхціцы і шляхцічкі, тыркаючы патаемна ў жываты: «Ці не досыць ужо».

Нічога незвычайнага не адбываецца ў апавяданні «Шляхецкія госці», хіба што пани-матка на зваротным шляху, дрэмлючы, занадта раскалыхалася і, як пампушка,

«уса абверчана коўдрамі і хусткамі, звалілася ў калдобіну і з перапуду войкнула», але пани-матку выцягнулі з вады, усадзілі на калёсы і рушылі далей.

Усяго некалькі старонак займае апавяданне Антося з Лепеля, але як дакладна і са-

лаў Дваракоўскі працуюць на гаспадарцы ў родных вёсках, Юрка Геніуш — урач, С. Заставін — юрыст, Дзмітрый Шатыловіч — інжынер, Віктар Швед, Сакрат Яновіч, Віктар Рудчык, Васіль Баршчэўскі — журналісты. Некалькі пакаленняў бела-

ЗНАЁМСТВА АДБЫЛОСЯ

кавіта адлюстраваны ў ім побыт і норавы дробнамайтковай шляхты, з якой дасціпнасцю намалюваны вобразы! Апавяданнем «Шляхецкія госці» адкрываецца зборнік «Літаратурная Беласточчына», які вышусціла нядаўна выдавецтва «Мастацкая літаратура». У зборнік увайшлі творы паэтаў і празаікаў, што жывуць у Польшчы і пішуць на беларускай мове.

Гэта першая сустрэча чытача нашай рэспублікі з белавежцамі — членамі літаратурнага аб'яднання «Белавежа», якое існуе пры Галоўным праўленні Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Беластоку. Аўтары «Літаратурнай Беласточчыны», за выключэннем Алеся Барскага, члена Саюза польскіх пісьменнікаў, — прафесійныя літаратары. Яша Бурш, Мікола Гайдук, Алесь Свісёк — настаўнікі, Уладзімір Гайдук і Уладзі-

стоцкіх аўтараў прадстаўлена ў зборніку. Антося з Лепеля (псеўданім Антона Васілеўскага), пенсіянер з Глівіц Катавіцкага ваяводства, размяняў дзевяты дзесятак, а настаўнік з Беластока Ян Чыквін нарадзіўся на паўстагоддзі пазней за яго.

«Анкетная стракатасць» белавежцаў адбілася на тэматыцы іх твораў, яна ўплывае і на мастацкую вартасць асобных вершаў і апавяданняў, але ўсіх прадстаўнікоў літаратурнай Беласточчыны яднае пачуццё адданасці роднай зямлі, роднай мове.

З паэтычных твораў вылучаюцца вершы Алеся Барскага і Віктара Шведа. Для Алеся Барскага характэрны роздум над складанымі жыццёвымі працэсамі, пошукі новых форм і сродкаў. Крамае шчырасцю яго верш «Нарач», прысвечаны Максіму Танку:

Мне Нарач сінім вокам
не міргала,

Слядоў я не пакінуў
на пяску азёрным,
Не бачыў я буйных
неугамонных хваляў,
Што канулі ў бяздонні
светаў зорных.

Цудоўны кут краіны
роднай,
Людзей, прыроду, вечары
і ранкі
Знайшоў у гордай
і свабоднай
Паэзіі Максіма Танка.

У разнастайных па тэматыцы вершах Віктара Шведа («Ля Маўзалея Леніна», «Бацькоўскі парог», «Рукі маці», «Нашы прыгажуні», «Першы стрэл «Аўроры», «Кастусь Каліноўскі») няма лапэтычных знаходак і трапных вобразаў. У творах Шведа грамадзянскасць удала спалучаецца з лірычнай напеўнасцю.

Сярод праявітых твораў звяртаюць на сябе ўвагу апавяданні Міколы Гайдуга на гістарычную тэму — «Крамолла» і «Буруш»; мініяцюры Сакрата Яновіча, напоўненыя глыбокім сэнсам і асветленым мяккім лірызмам; лясныя апавяданні С. Заставіна з галоўным героем старым дзедам, гэтым пушчанскім Мюнхгаўзенам. Цікавае апавяданне-легенда Васіля Баршчэўскага «Арэлі» — пра асілка Яся, які ў дужанні перамог задзіру Цімоха, арэлішчыка (пльытагона) з далёкай лясной вёскі і гэтым уратаваў гонар ваколіцы.

Знаёмства з пісьменнікамі Беласточчыны адбылося, і чытач застаўся задаволены гэтай сустрэчай.

Т. РЭУТОВІЧ.

У СКУЛЬПТАРАЎ ПАПАЎНЕННЕ

Яны паважалі адзін аднаго, таму гаварылі праўду ў вочы. Маглі сяброўскім жартам зняць напружанне і суровым словам «супакоіць» зазнайку. Яны ўмелі спрачацца да хрыпаты і ўмелі працаваць. Яны былі сапраўднымі студэнтамі. Былі, таму што некалькі дзён назад выхаванцы Андрэя Бембеля, маладыя скульптары, атрымалі дыпламы аб заканчэнні Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. У рэспубліцы стала сямя скульптарамі больш. Абараніліся Ларыса Андрэйчыкава, Мікалай Бакуменка, Віктар Кліменка, Юрый Палякоў, Міхаіл Шкробат, Вячаслаў Касіцын, Уладзімір Церабун.

...Спачатку мне здалося, быццам пра Юрыя Палякова аднакурснікі гаварылі не іначай, як з іроніяй. Гэта некалькі здзіўляла і насцярожвала. Хутка я зразумеў, што іронія ідзе ад захаплення.

За ўсе шэсць год Юрый не атрымаў ніводнай чацвёркі па спецыяльных дысцыплінах. Ён быў найбольш падрыхтаваным па філасофіі, шмат чытаў, добра ведаў літаратуру, дабіўся выдатных вынікаў у спорце. Здаецца, упершыню ў гісторыі інстытута работы дружкаў Палякова экспанаваліся на «дарослых» рэспубліканскіх і ўсесаюзных выстаўках.

Героём дыпломнай работы Юрыя Палякова стаў беларускі барэц Аляксандр Мядзведзь. Дванаццаць гадоў правёў на дыяне цудоўны спартсмен. Заваяваў безліч залатых медалёў. Тройчы перамагаў на Алімпійскіх гульнях. Яму, гаворачы словамі Маякоўскага, «памятник при жизни полагается по чину».

Ідэя стварыць такі помнік захапіла Юрыя.

Маналітная фігура спартсмена паўстае перад намі не адназначнай, а складанай, нават супярэчливай. Радасць перамогі і гора развіцця са спортам, вялікая фізічная сіла і інтэлект...

Сярод мноства твораў мастацтва, прысвечаных спорту, няма, здаецца, ніводнага, які мог бы нагадаць дыпломную работу Юрыя Палякова. Ён знайшоў рашэнне кампазіцыі, якое наўрад ці магчыма перанесці на іншага спартсмена. Толькі Аляксандр Мядзведзь!

Калі Ю. Палякоў манументаліст, дык М. Шкробат — лірык. Лірычны пошук прывёў студэнта ў свет балета.

Тры дзвярочы постаці. Пакуль у пластыліне. Пластычная характарыстыка кожнай балерыны пераканаўчая, эцюды — цудоўныя.

Уладзімір Церабун паступіў у інстытут на год пазней за аднакурснікаў, дагнаў іх і зараз прадставіў на суд журы сур'езную работу. Прымаць яе камісія выехала на месца, дзе некалі была вёска Дальва, якая падзяліла лёс Хатыні. Зараз там сярод пагоркаў, палёў, лясцоў узведзены манумент — чатырохметровая фігура маці, да якой прытуліўся маленькі хлопчук...

Манументу, які выканаў Уладзімір Церабун, уласцівы грамадзянскасць і высокі ўзровень прафесіяналізму. Работа шчырая і ўзнёсла.

Шмат добрых слоў ад рэцэнзентаў, мастакоў, гледачоў пачулі на абароне дыпломных работ выпускнікі скульптурнага аддзялення і іх педагогі.

К. ЗЕЛЯНОЙ.

Яго ведаюць у Ашмянах бадай што ўсе. І не дзіўна. Хто з жыхароў раённага цэнтры не пабываў на спектаклях Ашмянскага народнага тэатра! А ў кожнай новай пастаноўцы абавязкова ўдзельнічае шафёр мясцовай аўтабазы Генадзь Падляцкі. Амаль пятнаццаць гадоў ён іграе на сцэне. За гэты час быў заняты ў 25 прэм'ерах тэатра. Стварыў ім вобразы пана Бараноўскага («Несцерка»), Папандопулы («Вяселле ў Малінаўцы»), Сцяпана Крыніцкага («Паўлінка»), Кандрата Будая («Не верце цішыні») і многія іншыя пакараюць гледача сваёй непасрэднасцю і яркім выкананнем.

Ашмянскія самадзейныя артысты выступалі на сцэнах Мінска, Гродна, многіх раённых цэнтраў і сёл Прынямоння, у Літве.

НА ЗДЫМКУ: Г. ПАДЛЯЦКІ перад выхадом на сцэну.

Фота А. ПЕРАХОДА.

ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ У ВІЦЕБСКУ

Многія старонкі гісторыі нашай літаратуры звязаны з Прыдзвінскім краем. На Віцебчыне жылі і працавалі народныя песняры Я. Купала і Я. Колас, тут нарадзіліся П. Броўка, М. Лынькоў. Жыхары Віцебчыны ганаюцца сваімі землякамі — вядомымі пісьменнікамі В. Быдковымі, Е. Лось, М. Мацварам, А. Вялюгіным, Г. Бураўкіным, А. Вяцінскім і іншымі.

Віцебляне старэйшага пакалення слухалі выступленні У. Маякоўскага, Франтавы лёс прыводзіў у горад над Заходняй Дзвіной А. Твардоўскага.

У розны час Віцебчыну наведвалі пісьменнікі і паэты многіх братніх рэспублік, некаторыя ў гады вайны абаранялі гэты край.

Улічваючы ўсё гэта, бюро Віцебскага гаркома партыі і выканком гарадскога Савета бапугатаў працоўных прынялі рашэнне адкрыць у 1974 годзе ў абласным цэнтры літаратурны музей.

А. ПАЛОНСКИ.

СУЧАСНЫЯ ФАЛЬКЛОРНЫЯ ЗАПІСЫ

«Ёсць адзін куточак заповітны, дзе растуць, нібы грыбы, здаўна паэты... Там, дзе Свіцязь, там, дзе Прыпяць і Ясельда, дзе танчюць пад цымбалы на вяселлях, дзе жанчына сіявокая і ласкава чаравічкамі палясківала», — так хораша пісаў пра гэты край П. Панчанка. З даўніх часоў вабіць да сябе даследчыкаў мовы, побыту і звычайнаў беларускага сялянства Палессе.

Нядаўна ўпершыню ў нашай фалькларыстыцы пачалося серыйнае выданне — «Беларускі фальклор у сучасных запісах». У аснову першага зборніка, які выйшаў у выдавецтве Белдзяржуніверсітэта, пакладзены матэрыялы, сабраныя за апошнія шэсць гадоў выкладчыкамі і студэнтамі філалагічнага факультэта БДУ ў час фальклорнай практыкі ў Брэсцкай вобласці.

І. Лушчыцкая ў артыкуле «Лышча, яе спевакі, паданні і песні» на прыкладзе адной палескай вёскі аналізуе рэпертуар былых хат-«зборань» і многіх таленавітых самадзейных спявакаў.

Тут, як і ўсюды на Беларусі, складалася даўняя традыцыя харавой творчасці без музычнага суправаджэння. Толькі так званыя «велічальныя» песні маюць абавязковы музычны акампанімент — гармонік. Новай формай бытавання і распаўсюджвання фальклорных жанраў у вёсцы Лышча сталі выступленні створанага ў 1969 годзе самадзейнага харавога калектыву.

Традыцыйна песні ў вёсцы перадаюцца з пакалення ў пакаленне. Звяртае ўвагу, што некаторыя песні запісаны ад 10—12-гадовых выканаўцаў.

Асабліваю цікавасць выклікае сямейна-абрадавая паэзія, у прыватнасці, вясельная. «Народная опера» — так характарызаваў яе вядомы фалькларыст Е. Раманаў. Галоўны яе абрад — вяселле — узнік яшчэ ў далёкай старажытнасці і адлюстроўвае адзін з момантаў у жыцці чалавека.

«Вянкі» і выпечка каравая ў большасці вёсак Брэстчыны пачалі як бы дапаўняць адно другое. Народ апатызаваў свае адносіны да хлеба, да чалавека-працаўніка:

Расці, караваю,
Вышэй таго гаю,
Вышэй тае печы,
Што ўтрох можна легчы.
Расці, караваю,
Вышэй таго гаю
З туку залатога,
Вышэй Колі маладога.

А раніцай распачынаецца самае галоўнае — падрыхтоўка да рэгістрацыі шлюбу і запросіны гасцей, якія хоць і атрымалі запрашэнне яшчэ амаль за тыдзень, але чакаюць паўторнага.

Багаты раздзел складаюць любоўныя песні — самыя шматлікія ў вуснапаэтычнай творчасці. У большасці старых песень галоўнай тэмай з'яўляецца нешчаслівае каханне, разлука з мільям, нягода бацькоў на шлюб маладых з-за іх сацыяльнай няроўнасці. Тым не менш, як гаварыў М. Горні, народнай творчасці не ўласціва пачуццё песнізму.

Вера ў дабрату і справядлівасць уласцівы народным казкам. У гэтым лішні раз пераконваешся, гартаючы старонкі зборніка.

«Туризм — найлепшы адпачынак», «Вывучай родны край» — гэтыя рэкламныя заклікі даўно прыняты за ісціну мільёнамі людзей розных узростаў. Адпачынак на ўлонні прыроды, паходы па месцах баявой і працоўнай славы, начлегі ў лесе, песні ля вогнішчаў, цікавыя сустрэчы — уражанні ад так праведзенага водпуску застаюцца надоўга.

Група адпраўляецца па маршруту. Ім разам дзевяццацца не толькі пазнаць нешта новае, але і перажыць пэўныя цяжкасці, выпрабаваць сваю сілу волі. Адцягваюць плечы рукі, стомай наліваюцца ногі, збіраецца на дождж, а да месца стаянкі яшчэ некалькі кіламетраў... І асабліва цяжка ў такой сітуацыі аптымізм і бадзёрасць, уменне словам і ўласным прыкладам падтрымаць слабейшых, хутка настаўіць палатку, распаліць агонь. У агульных штодзённых клопатах веды і ўмельства ветэранаў, інструктараў пераймаюць навічкі. Турысцкае братэрства трымаецца на шчырасці і ўзаемадапамозе.

Па ўсёй Беларусі праляглі сёння турысцкія маршруты. Эпіцэнтрам многіх з іх з'яўляюцца турбазы. Яны прадастаўляюць адпачываючым усе зручнасці, маюць штат вопытных інструктараў. Штогод толькі на турбазе «Беларусь» ля Мінска праводзіць свой водпуск больш за 9 тысяч рабочых, студэнтаў, працаўнікоў сяла.

НА ЗДЫМКАХ: Беларусь — край лясоў...; турысты з Кобрына ў час адпачынку; выйшлі на маршрут.

Фота В. ГЕРМАНА і І. ЗМІТРОВІЧА.

СКАРБУ НЯМА ЦАНЫ

У даліне Сурхана ва Узбекістане знойдзены загадкавы скарб. Археалагі, якія пяць год вядуць тут раскопкі, выявілі замураваны керамічны збан, напоўнены каштоўнасцямі з золата. Іх каля ста.

Паводле ацэнкі Дзяржаўнага банка, залаты скарб роўны прыблізна мільёну рублёў. Але з пункту гледжання вывучэння чалавечай культуры яго нельга вымераць ніякімі мільёнамі.

Скарб адносіцца, як устанавілі археалагі, да другога стагоддзя нашай эры.

У гарадзішчы археалагі адкрылі многа помнікаў архітэктуры, выявілі цэлы квартал старажытных ганчароў. Вялікую цікавасць мае для навукі гіпсавая скульптура з будыйскага свяцілішча. Знойдзены таксама фрагменты ранняга кушанскага жывапісу.

Адкрыццём у гісторыі шахмат, відаць, стануць дзве мініяцюрныя фігуркі са слановай косці. Як вядома, датай нараджэння шахмат лічылася да гэтага часу шостае стагоддзе. Фігуркі, выяўленыя ў Дальварзін-тэпе, дазваляюць вучоным меркаваць, што шахматы нарадзіліся на чатыры стагоддзі раней.

У сярэднім цячэнні Сурхандар'і зарэгістраваны невядомыя дагэтуль гарадзішчы і паселішчы, атрыманы падрабязныя даныя аб кушана-бактрыйскай архітэктуры і скульптуры. Упершыню адкрыты комплекс каштоўных прадметаў з надпісамі, якія адносяцца да кушанскай культуры. У праекце ЮНЕСКА на вывучэнне цывілізацыі Цэнтральнай Азіі вывучэнне кушанскай культуры названа ў ліку важнейшых навуковых праблем.

СПОРТ

У Наваполацку нямала спартсменаў - водналыжнікаў. Іх спартсменства, нават трэніроўкі, збіраюць шмат балельшыкаў. **НА ЗДЫМКУ:** трэніроўка на водналыжніку.

Фота А. ЦЕРЛЮКЕВІЧА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82,
33-65-84, 33-03-15, 33-65-91,
33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 865.

У НАС НА КУПАЛЛЕ

Надвечоркам да ракі сыходзіліся людзі з горада і наваколных вёсак. Іх сюды клікалі афішы, якія паведамлялі пра Купалле — старажытнае, дайшоўшае да нас яшчэ з язычаскіх часоў, свята.

Купалле ў Маларыце святкавалі так, як і даўней. Вось на мост, што перакінуты цераз рэчку, накіроўваецца Купала з сяброўкамі. Ідзе стройная прыгожая дзяўчына ў белым убранні, з доўгай касой і вянкам з кветак і калоссяў на галаве. У адной руцэ — кошык з вялікім сырам, у другой — палявы букет. Сяброўкі ў нацыянальных касцюмах ідуць за Купалай і пяюць: «Ой рана на Івана»...

Насустрэч ім выходзіць Іван Купальны з хлопцамі. Бялявы юнак нясе распісанае вядро з вадой і кветкі. Купала частуе Івана і яго світу сырам, а Іван кропіць дзяўчат вадай. Гучыць песня «Купалінка, Купалінка, цёмная ночка...»

Карагоды, песні, шчырыя пажаданні ад гаспадароў свята — Купалы і Івана — усім прысутным.

Пакуль у надвечоркавай цішыні плывуць мілагучныя, то сумна-працяжныя, то радасна-ўзнёслыя народныя песні, пачынаюцца жартоўныя прыгоды «герояў» дня. Іван дорыць Купале «кветку» папараці. Аднак выскоквае з-за лязняку Вадзянік і хапае яе. Шукаць папараць пачынаюць хлопцы і дзяўчаты. А на ўлонні жніўнага поля ідуць народныя гульні: «Казя», «Высокі дуб», «Лянок», «Дакраніся да яблыка»... Знайшоўшы кветку шчасця, Іван з Купалай адплываюць па рацэ пад песню дзяўчат «Ішла Купала сямом, сямом...»

На беразе запальваюць кастры, у полымі якіх гараць чучалы Ведзьмы, Лайдака, П'яніцы, Пустазелля. Песні — старадаўнія і сённяшнія — змяняюць адна адну. Танцы, карагоды, скокі над вогнішчам... Далёка за поўнач канчаецца гуляне на беразе ціхай рэчкі Рыты.

М. ФЕДАРУК.

Галоўка свежага беларускага сыру, паводле народнага звычаю, дзеліцца паміж удзельнікамі свята. Першымі пакаштуюць сыр хлопцы — сябры Івана Купальнага.

Фота М. ЛЯУЧУКА.

У АБ'ЕКТЫВЕ — РАДЗІМА

У Мінску экспанавалася выстаўка майстра фатаграфіі Аляксея Перавошчыкава з горада Кірава-Чапецк.

...Студэнт Вяцкага мастацкага тэхнікума Аляксей Перавошчыкаў рыхтаваўся стаць жывапісцам, але, захоплены высокім мастацтвам, глыбінёй і абагульняючай сілай творчасці выдатнага фотамайстра, мастака-рэаліста С. Лабавікова, назаўсёды адмовіўся ад пэндзля і палітры і стаў страсным паклоннікам чорна-белай фатаграфіі. На ўсё жыццё запомніў ён завет свайго настаўніка: задача мастака-фатографа — не толькі канстатацыя факту, але і выражэнне думкі і пачуцця, пастанова пошук абагульнення.

Пасля трох персанальных выставак у Кіраве і ў Ленінградзе А. Перавошчыкаў стаў шырока вядомым як майстар лірычнага пейзажу. Такія яго работы, як «Куланне сонца», «Бярозы», «Веснавая карусель» і іншыя, былі адзначаны дыпламамі на ўсесаюзных выстаўках мастацкай фатаграфіі. Як пейзажыст А. Перавошчыкаў стварае сагрэты глыбокім пачуццём мастацкі вобраз паўночнай прыроды нашай Радзімы. Нездарма крытыкі, ацэньваючы пейзажныя работы мастака, не скупіліся на пахвалы. В. Пяскоў называе яго «песняром рускай прыроды», Л. Андрэў — «Левітанам у мастацкай фатаграфіі».

На мінскай выстаўцы, акрамя твораў ранейшых гадоў, прадстаўлены і новыя работы вядомага фотамастака, такія, як «Старая цыганка», «Пажар», «Адам і Ева».

Экспазіцыю А. Перавошчыкава арганізаваў і падрыхтаваў калектыў фотаклуба «Мінск», які ў апошнія гады пазнаёміў мінчан з творчасцю многіх майстроў сучаснай фатаграфіі.

Вядомы фотамайстар сустрэўся з наведвальнікамі выстаўкі, падзяліў сваімі думкамі, расказаў пра некаторыя работы. Знаёмячыся з беларускай сталіцай, ён не расставіўся з фотаапаратам.

ГУМАР

На адным з прыёмаў славуты скрыпач гаворыць гаспадыні дома:

— Я зараз сыграю на сваім «страдыварыусе», якому некалькі соцен год.

— Нічога! Госці ўжо замялялі, і, думаю, ніхто вам не зробіць заўвагі, што іграеце на такой старызне.

— Я хачу купіць у вас усе гнілыя памідоры...

— Вы, напэўна, збіраецеся ў тэатр на новую камедыю?

— Цішэй, калі ласка! Я аўтар гэтай камедыі.

— Ну, чым ты цяпер займаешся?

— Выступаю ў цырку ў нумары «Чалавек і лей».

— І не баішся?

— А чаго баіцца. Я ў гэтым нумары — лей.

Маці дзяўчыны гаворыць свайму будучаму зяцю:

— Мая дачка вельмі здольная да музыкі.

— Нічога! Усё роўна я жанюся, бо яна мне падабаецца.

Дырэктар цырка — слушцельню:

— Сміт, адвядзіце зэбру. Збіраецца на дождж, ён можа змыць фарбу.

Праглядаючы дзённік сына, бацька гаворыць:

— Шкада, што ў вас не ставяць адзнак за смеласць. Ты б атрымаў пяцёрку за тое, што адважваецца паказаць мне такія адзнакі.

Старая дама гаворыць скрыпачу:

— Я аддала б паўжыцця, каб толькі пачуць вашу ігру.

— Вам так падабаецца мая ігра?

— Разумеецца, ужо дваццаць гадоў я нічога не чую.